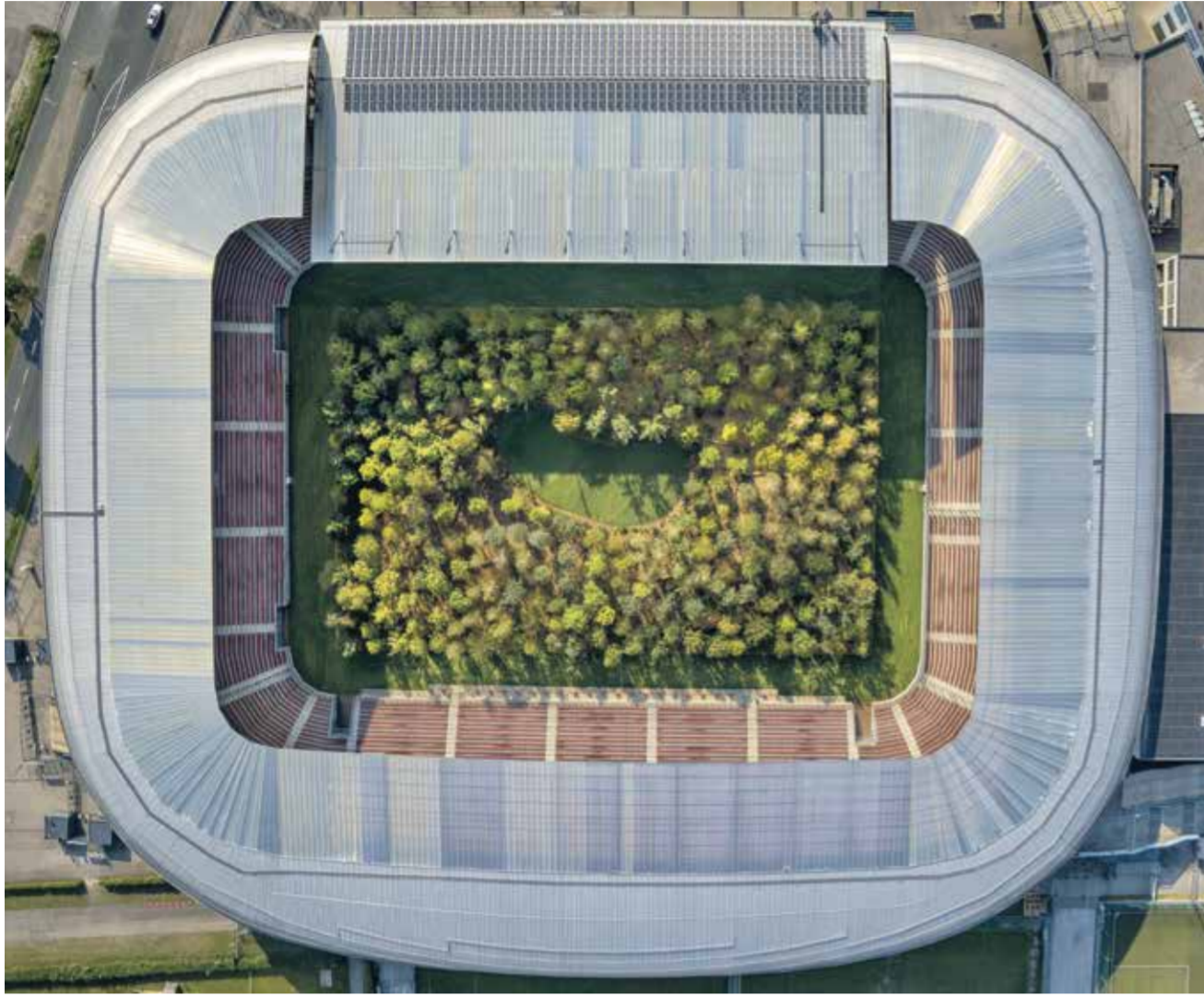

Gozd kot veličastna celostna umetnina

Za gozd/For Forest Jutri bo na celovškem stadionu slavnostno odprtje začasne instalacije Klausa Littmanna

Na stadionu bo do 27. oktobra raslo 299 dreves – ogled je brezplačen –, nato jih bodo za stalno presadili blizu stadiona.

Littmann v stadionskem gozdu vidi »celostno umetnino s posebno dramatičnostjo«.

Naj se ideja švicarskega galerista, kuratorja in umetnika Klausa Littmanna, projekt Za gozd/For Forest, v slovenskem prevodu imenuje neskončna atrakcija narave, nenehna privlačnost narave, nikdar končana privlačnost narave ali neprekinjena privlačnost narave, eno je gotovo: risba Maxa Peintnerja, ki jo je Littmann prvič videl pred več kot tremi desetletji, se bo v nedeljo uresničila, 299 dreves se bo znašlo v novem kontekstu, na stadionu Vrbsko jezero v Celovcu.

IGOR BRATOŽ

Četrtek mediji predogled je pokazal, da je pravzaprav vse pripravljeno za jutrišnje odprtje največjega umetniškega projekta na prostem v Avstriji. Projekt, ki ga v celoti financirajo zasebni, predvsem švicarski podjetniki in mecen, je na Koroškem naletel na politična nasprotovanja – posebej sta bili v zadnjih mesecih aktivni Svobodnjaška stranka Avstrije (FPÖ) in stranka Zaveznistvo za prihodnost Avstrije (BZÖ), med spletnimi odzivi je bilo največ »zdravorazumskih« v slogu »gozdov imamo dovolj, stadion pripada športnikom«.

Onkraj meje so natančni, projekt žive gozdne skulpture oziroma načrt posaditve dreves – Peintner si je zamislil klasični srednjeevropski mešani gozd – je bil zaupan podjetju za oblikovanje krajine Enea, ki ga vodi vodilni švicarski krajinski arhitekt Enzo Enea. V le-seno konstrukcijo, postavljeno na podlago iz kovinskih plošč, so posadili 299 dreves, pridelanih tudi iz Italije in Belgije, od tega 53 brez, 30 trepetlik, 27 hrastov, 27 mace-

snov, 26 rdečih borov, 23 rdečih bukev, 22 jesenov, 18 srebrnih lip, 15 gabrov, 14 javorjev, 12 srebrnih vrb, osem javorjev, osem platan, osem srčastolistnih jelš, šest črnih borov in dve beli jelki, s to raznolikostjo je tudi zagotovljeno impozantno skorajšnje spreminjanje barv monumentalne instalacije. Komur so ljube številke, lahko izve še več: skupna teža instalacije je 750 ton, vsako od dreves potrebuje okrog 60 litrov vode na dan, da jo dobi, poskrbi računalniško voden zalivalni sistem.

Gozd na nogometnem stadionu, nekaj samoumevnega, prestavlja v drugačen kontekst. Littmann risbo Maxa Peintnerja razlaga na različne načine: gozd na stadionu je po njegovem mnenju »celostna umetnina s posebno dramatičnostjo«, vsekakor nenavadna podoba, ki zmore dražiti, motiti, šokirati, še posebej ob spoznanju, da ureničitev Peintnerjeve vizije niti ni več tako oddaljena, kot bi si lahko mislili. Je samoumevnost narave, kakršno poznamo, res trdna ... ali pa si bomo naravo nekoč morali ogledovati v posebej zamejenem prostoru, kakor si danes ogledujemo živali v živalskem vrtu? Stadionski gozd postavlja še drugačna vprašanja.

Gospod Littmann, za iskanje stadiona za doslej največjo umetniško instalacijo v Avstriji ste si vzeli veliko časa.

Dolgo sem ga iskal, a v Nemčiji pravijo *Nikoli ni prezgodaj in redkokdaj prepozno*. Primeren stadion sem neuspešno iskal v Franciji, Švici in Nemčiji: a ko najdeš nogometni stadion, ni še nič

opravljenega, če je ekipa, ki igra na njem, uspešna, nima možnosti, v igri je toliko denarja, da noben umetniški projekt nima možnosti. V Celovcu sem imel po eni strani veliko srečo, saj tamkajšnji klub ni tako uspešen, in pokazala se je tudi možnost za ugoden časovni okvir, v katerem se je projekt zdel izvedljiv. V Celovcu sem se hotel dogovorjati šest let, znova in znova, če sem prav štel, trinaštiridesetkrat, vsakič z avtom, in zdelo se mi je, da smo ves čas delali tri korake nazaj in dva naprej, a čas je pomagal, nazadnje sem govoril z gospo

Mario-Luise Mathiaschitz in rekla mi je, da morava spet govoriti o tem projektu, ko bo županja. Res sva naredila tako in po precej besednega bojevanja se je vse izšlo tako, da bom 8. septembra tudi uradno dočkal uresničitve projekta.

Je imel Max Peintner v mislih ravno tak stadion?

Ne, ne, če si pogledate njegovo risbo (mimogrede: hotel sem jo kupiti, a sem bil dvajset let prepozen, fascinira me tako risba kot njen naslov), to ni specifičen stadion,

morda malo spominja na Praterstadion. S celovškimi imamo res srečo, velja za najbolj sodobnega v Avstriji, konstrukcija je iz betona, jekla in stekla, zato je kontrast med naravnimi in grajenim populom.

Sta bila s Peintnerjem v stikih?

Seveda, ves čas. Je pa ves čas ponavljal: *To je tvoje delo, ti si imel tako noro idejo*. Seveda ne bi nikdar naredil kaj takega, češar on ne bi odobraval, ves čas sem ga obveščal o napredku projekta. Njemu se je zdelo najpomembnejše, da posadi mo drevesa različnih vrst, da na stadionu zraste mešani gozd.

Vsaka instalacija stavi na gledalčevo reakcijo, na učinek. Koliko vidite v projektu Za gozd, ki zajema široko mrežo mogočih pomenov oziroma interpretacij, objekt lepote? Umetnost in politika?

Mislím, da je neizogibno ugotoviti, da karkoli danes narediš, je tako ali drugače zmeraj povezano s političnim. Ko me ljudje vprašajo, kaj bo v mojih očeh Za gozd naredilo uspešen projekt, najprej pomislim na to, da bo podoba stadiona šla v svet in se vtisnila ljudem v spomin. Že ta pasivna recepcija bo po svoje učinkovala na njihovo vsakdanje življenje. Ponujala pa Za gozd veliko tem, obiskovalec, ki si bo privoščil ogled stadiona, vsaj tisti, ki se zanima za umetnost, bo v projektu videl umetniško instalacijo, morda bo kdo drug v njem prepoznal simboličen naboj ali povabilo k filozofskimi vprašanjem, morda hrepenenje, seveda pa ne moremo spregledati vprašanja, ki je bilo v času nastajanja projekta vse bolj v ospredju, to so seveda podnebne spremembe, ekologija. Predvsem

mladi v tej umetniški instalaciji vidijo ravno to.

Ste potemtakem v tem primeru bolj aktivist kot umetnik?

To vprašanje me ves čas zasleduje. Ko me imenujejo umetnik, odgovorim z jasnim ne, ampak tudi. Ko mi rečejo kurator, odgovorim isto, ne, ampak tudi. Enako je, če mi dajo nalepko art menedžerja. A vsi ti delci so potrebni za tak projekt, sicer ne bi bil izvedljiv. Za gozd ima umetniške prvine, a tudi politične in vse druge. Ne nazadnje je bilo zanj treba najti denar, sponzorje, dovoljenja.

Pred leti ste sodelovali s Christom in Jeanne-Claude.

S Christom že dolgo prijateljujemo, z njima sem sodeloval pri neki razstavi, ki je potovala po svetu, vendar kakega skupnega projekta nisva uresničila.

Se motim, če rečem, da vaš projekt opominja na to, da velikokrat spregledamo moč umetnosti? Se popolnoma strinjam.

Počuli so nas, da drevesa komunicirajo med sabo. Če postavimo tezo, da razločujemo med njimi in nami, kaj si po vašem mislilo o nas?

Gotovo si morajo misliti, da smo ljudje neumni, ker ne spoštujemo okolja. Podnebnih sprememb si niso izmislila drevesa, zakrivali smo jih ljudje, čeprav nam nekatere predsedniki pravijo, da ni tako. Zdjaj imamo spremembe tako rekoč pred vrati, lansko leto ni bilo dobro za gozdove po svetu.

Za sabo imate lepo zgodovino javnih umetniških projektov, tako

v Baslu kot drugod. Kateri vam je ostal v spominu kot najbolj drzen?

Ne vem, razlikovali so se med sabo, nekatere je bilo težje izvesti kot druge, z angelom na vrhu baselske katedrale smo se res namučili, da smo mu leta 2002 z japonskim umetnikom Tazrom Niscinom priskrbeli dom [anglu na katedrali so med nehom in zemljo zgradili 25 kvadratnih metrov obsežno sobo, do katere je bilo mogoče dostopati po stopnicah na gradbenih odrih], tudi zdajšnji projekt, ki ga pripravljamo na Kitajskem, ni preprost. Morda je bila najbolj drzno dejanje moja prva običajna razstava leta 1982, napovedala je vse, kar počnem še danes, dala mi je usmeritev. Takrat smo veliko debatirali o vsakdanji kulturi, temi, ki me je zmeraj privlačila, in s prijateljem umetnostnim zgodovinarjem sva pripravila razstavo, ki se je spraševala ravno o fenomenu vsakdanje kulture. Kaj je bil najin odgovor, ki mi sicer ni najbolj všeč? Vsakdanja kultura je nogomet, saj vsak konec tedna milijoni ljudi sledijo svojim relikvijam, fetišem. Razstava je imela naslov *Nogomet v vitrini* in je zgolj kazala fenomen, stanje, ki bi ga nekoč lahko našel geolog ali arheolog. To sva le postavila, svojih mnenj sva se vzdržala. Seveda, na Umestnostni akademiji v Düsseldorfu sem študiral pri profesorju Josephu Beuysu, njegovi novi pogledi na umetnost in kulturo, zahteve po preobrazbi osnovnih konceptov, njegova ideja o socialnih skulpturah in še marsikaj so gotovo vplivali in še danes vplivajo na moje početje.

»Projekt Za gozd ima umetniške prvine, a tudi politične in vse druge,« pravi Klaus Littmann. FOTOGRAFIJI IGOR BRATOŽ

PREŠERNOVOGLEDALIŠČE

REDNI ABONMA

RAJZEFIBER
STRAHOVI
VEČJA OD VSEH
DR. PREŠEREN
ŠKOFJELOŠKI PASIJON

VPIŠITE ABONMA

2.-14. SEP

www.pgk.si

Skrivnostno življenje oblakov in valov

Badjurova nagrada Največje strokovno priznanje na področju filma bo prejel režiser Andrej Zdravič

Nagrado Metoda Badjura podeljuje Društvo slovenskih filmskih ustvarjalcev od leta 1973. Ob odprtju 22. Festivala slovenskega filma, ki bo v Portorožu 17. septembra, jo bodo slavnostno podelili neodvisnemu filmskemu in zvočnemu ustvarjalcu Andreju Zdraviču.

TINA LEŠNIČAR

Glasba, narava, predvsem voda, in pa kirurgija so teme, ki so navdihnilé opus cineasta s samosvojem filmskim jezikom. Že med študijem umetnostne zgodovine in etnologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani se je navdušil nad fotografijo in glasbo. »Nekoč sem na pobočjih nad dolino Soče na walkmanu poslušal glasbo in z daljnogledom in ritmu spremeni- njal žariščno razdaljo in fokus, kot bi plesal z daljnogledom. Prešinilo me je, da je v naravi vse energija, ki se levi in pleše. Prešinilo me je, da bi ta ples posnel s filmsko kamero,« se je v nedavnem pogovoru za *Delo* spominjal svojih začetkov.

Leta 1973 je odšel v ZDA, kjer je študiral, diplomiral in magistriral na centru za medijske študije pri Državni univerzi v New Yorku/Bufalo, študij je poleg filmskih smeri vseboval tudi analogno sintezo zvoka in digitalni sampling. Glasba ga

je od nekdaj navduševala in z gibanjem kamere je v sliki hotel ustvariti podobne občutke, kot jih v nas vzbudi glasba. Iz New Yorka, kjer je živel pet let, ga je skrivnostni ocean zabil na zahodno obalo, v San Francisco, kjer je ostal sedemnajst let. Tam se je posvetil tudi znanstvenemu filmu in ustvaril več del o mikrokirurški transplantaciji, ki ga je pritegnila že doma, saj je bil njegov oče, dr. Franjo Zdravič, kirurg in je v ljubljanskem kliničnem centru vodil oddelek za plastično kirurgijo in opeklino. Znanstvenim in medicinskim filmom je vdihnil umetniško vrednost, kljub temu da so bili predvsem izobraževalni.

Filmsko umetnost je predaval na ameriških univerzah UWM Milwaukee in Državni univerzi v San Franciscu ter kot gostujoči filmski avtor vodil seminarje na Univerzi Stanford, Kraljevem kolidžu za umetnost, Univerzi Falmouth in po vrnitvi domov še na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani.

V San Franciscu je pustil svoj pečat, saj je v Exploratoriju, muzeju znanosti, umetnosti in človeške percepcije, njegova instalacija *Water Waves* del stalne postavitve.

V sodelovanju z naravo

Zdravičevi filmi so zvočno-vizualne kompozicije, veliko pozornost na-

Na Festivalu slovenskega filma bodo v sekciji Posvečeno zavrteli izbor filmov Andreja Zdraviča. FOTO NAOMI SODETANI

menja likovnosti svojih del, kompoziciji in ritmu. Ob premissi zvočnih podobi, po njegovem scenariju, v njegovi režiji, fotografiji, montaži in glasbi, ki jo ustvari sam, nastajajo poetične, meditative študije naravnih procesov. »Posvetim se fenomenu, ki me navdihne in fascinira, da ga začnem preučevati z vseh zornih kotov. Gre za zelo osredotočeno študijo gibanja v naravi. Prek te metode me dogodek nagovori in razkrije nekaj o svoji biti. Vse v naravi se prilagaja in sodeluje,« je povedal v intervjuju in dodal: »Oblake in valove doživljam kot živa bitja z lastnim skrivnostnim življenjem.« Valovi, oblaki, reka, vulkan, mesto, operacijska dvorana ... ne glede na to, kje

je njegov fokus, pusti, da se dogajanje odvija v organskem ritmu, ki angažira gledalca v stanje pozornosti in včasih učinke terapijske.

»Zdravičevi filmi so kompleksne umetnine, vendar avtor svojega procesa dela in snovi obravnave ne mistificira – prav zato imajo neverjetno moč, da vsakemu gledalcu ponudijo njegovo lastno umetniško izkušnjo. Zaradi razloga, zakaj nastanejo, načina, kako nastanejo, in direktnosti, s katero delujejo na gledalca, so filmi Andreja Zdraviča filmi v najčistejšem pomenu besede,« je v obrazložitvi zapisala komisija, ki jo sestavljajo Karpo Godina, Dušan Moravec, Aleš Pavlin, Olga Toni in predsednica Varja Močnik.